

“AQLLI KUTUBXONALAR: AXBOROT XIZMATLARINING KELAJAGI”

*Navoiy viloyati Karmana tumani
axborot-kutubxona markazi
Axborot kommunikatsiya texnologiyalari
va raqamlashtirish xizmati mutaxassisi
Sharopova Muqaddas Husanovna*

Annotatsiya: Aqlli kutubxonalar zamonaviy axborot xizmatlarining rivojlanishida tub burilish nuqtasi hisoblanadi. Ular nafaqat an'anaviy kutubxonalarning qog'oz va bosma manbalarini raqamlashtirish bilan cheklanib qolmay, balki axborotni boshqarish, saqlash, qayta ishlash va tarqatish jarayonlarini yangi texnologiyalar yordamida tubdan o'zgartiradi. Bu o'zgarishlar axborot jamiyati sharoitida juda muhim ahamiyat kasb etadi, chunki bugungi kunda inson hayotining deyarli barcha jabhalarida axborotga tezkor va oson kirish zarurati ortib bormoqda. Shu sababli, aqlli kutubxonalar axborot xizmatlarining kelajagi sifatida qaralmoqda va ular jamiyatning axborot infratuzilmasining ajralmas qismiga aylanmoqda.

Kalit so'zlar: axborot xavfsizligi, axborot texnologiyalari, kutubxonalar, interaktiv taqdimotlar, axborot xizmatlari, o'quv dasturlari, taqdimotlar.

Aqlli kutubxonalarning asosiy vazifasi – foydalanuvchilarga keng ko'lamli axborot resurslarini taqdim etishdir. Bu kutubxonalar katta hajmdagi ma'lumotlarni raqamlashtirish, ularni tizimli ravishda saqlash va foydalanuvchilarga qulay interfeyslar orqali taqdim etishni ta'minlaydi. Foydalanuvchilar istalgan vaqtda, istalgan joydan o'zlarining ehtiyojlariga mos keladigan ma'lumotlarni topish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa an'anaviy kutubxonalar bilan solishtirganda axborotga kirishning tezligi va qulayligini sezilarli darajada oshiradi. Shu bilan birga, raqamli resurslar doimiy yangilanib boradi, bu esa foydalanuvchilarga eng so'nggi va dolzarb ma'lumotlarni olish imkonini beradi. Axborot qidirish va boshqarish tizimlari aqlli kutubxonalar faoliyatining markazida turadi. Zamonaviy sun'iy intellekt va mashina o'rganish texnologiyalari yordamida foydalanuvchining so'rovlarini yanada aniqroq tushunish va ularga mos axborotni tezkor tarzda taqdim etish mumkin bo'ladi. Bu texnologiyalar foydalanuvchining qidiruv so'zlari, o'qish odatlari va boshqa xususiyatlarini tahlil qilib, unga individual tavsiyalar berishga imkon yaratadi. Shu tarzda, kutubxona nafaqat ma'lumotlarni saqlash joyi, balki foydalanuvchining axborot ehtiyojlarini oldindan biladigan va ularga mos xizmat ko'rsatadigan interaktiv tizimga aylanadi. Bu yondashuv axborot xizmatlarining sifatini tubdan yaxshilaydi va foydalanuvchilarni kutubxona faoliyatiga yanada faol jalb qiladi.[1]

Aqlli kutubxonalar shuningdek, foydalanuvchilarning ehtiyojlarini chuqur o'rganish va tahlil qilishga asoslangan individual xizmatlarni taqdim etadi. Har bir foydalanuvchi uchun maxsus tayyorlangan axborot paketlari, o'quv dasturlari va ilmiy resurslar ishlab chiqiladi. Bu xizmatlar foydalanuvchining ta'lim darajasi, qiziqishlari va maqsadlariga moslashtirilgan bo'lib, bilim olish jarayonini yanada samarali qiladi. Interaktiv xizmatlar orqali foydalanuvchilar bilan doimiy muloqot o'rnatiladi, bu esa axborot almashinuvi jarayonini yanada boyitadi va foydalanuvchilarni kutubxonaga yanada yaqinlashtiradi. Texnologik taraqqiyot aqlli kutubxonalar faoliyatida muhim ahamiyatga ega. Bulutli hisoblash texnologiyalari katta hajmdagi ma'lumotlarni saqlash va qayta ishlash imkoniyatlarini kengaytiradi. Bu texnologiyalar yordamida kutubxonalar o'z axborot bazalarini cheksiz darajada kengaytirishi va yangilab borishi mumkin. Mobil qurilmalar va maxsus ilovalar esa foydalanuvchilarga kutubxona xizmatlaridan istalgan joyda va istalgan vaqtda foydalanish imkonini beradi. Bu esa axborot xizmatlarining erkinligi va qulayligini sezilarli darajada oshiradi. Shu bilan birga, virtual va kengaytirilgan reallik texnologiyalari kutubxonalarda yangi interaktiv xizmatlar yaratishga imkon beradi, bu esa foydalanuvchilarning axborot bilan ishlash tajribasini yanada boyitadi. [2]

Aqlli kutubxonalar axborot almashinuvi va hamkorlikni rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Kutubxonalar o'rtasida axborot resurslarini birlashtirish va birgalikda boshqarish imkoniyatlari yaratilib, foydalanuvchilarga yanada kengroq va boyroq axborot maydoni taqdim etiladi. Birlashtirilgan qidiruv tizimlari foydalanuvchilarga turli kutubxonalardagi resurslarni bir vaqtning o'zida qidirish imkonini beradi. Bu esa axborot xizmatlarining samaradorligini oshiradi va foydalanuvchilarning ehtiyojlarini yanada to'liq qondirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, xalqaro hamkorlik orqali kutubxonalar o'z tajriba va resurslarini almashib, global axborot infratuzilmasining rivojlanishiga hissa qo'shadi. Axborot xavfsizligi va maxfiylik aqlli kutubxonalar faoliyatining ajralmas qismidir. Kutubxonalar foydalanuvchi ma'lumotlarini himoya qilish, axborot resurslarini ruxsatsiz kirishdan saqlash va axborot oqimini nazorat qilish tizimlarini takomillashtiradi. Bu esa foydalanuvchilarda kutubxonaga nisbatan ishonchni oshiradi va axborot xizmatlarining sifatini ta'minlaydi. Shuningdek, axborot xavfsizligi sohasida yangi texnologiyalarni qo'llash kutubxonaning raqamli muhitda barqaror va ishonchli faoliyat yuritishini kafolatlaydi.[3]

Kelajakda aqlli kutubxonalar nafaqat axborot manbai, balki ta'lim, ilmiy tadqiqot va madaniy-ma'rifiy faoliyatning markaziga aylanishi kutilmoqda. Ular interaktiv o'quv platformalari, virtual laboratoriyalar va boshqa innovatsion xizmatlarni taklif etish orqali foydalanuvchilarning bilim olish jarayonini yanada samarali va qiziqarli qiladi. Shu bilan birga, kutubxonalar jamiyatning turli qatlamlari uchun teng imkoniyatlar yaratishda muhim rol o'ynaydi, bu esa axborotga kirishni

demokratlashtirishga xizmat qiladi. Bu jarayon jamiyatning axborot madaniyatini oshirish va innovatsion rivojlanishni qo'llab-quvvatlashda muhim omil hisoblanadi. Aqlli kutubxonalar shuningdek, axborot savodxonligini oshirish va yangi texnologiyalarni o'rganishga yo'naltirilgan ta'lim dasturlarini tashkil etadi. Bu dasturlar foydalanuvchilarning axborot bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi va ularni zamonaviy axborot jamiyatining talablariga moslashtiradi. Kutubxonalar foydalanuvchilarga yangi texnologiyalarni o'zlashtirishda ko'mak beradi, ularning axborotga bo'lgan qiziqishini oshiradi va ularni doimiy o'rganishga rag'batlantiradi. Bu esa jamiyatda axborot madaniyatining yuksalishiga xizmat qiladi.[4]

Aqlli kutubxonalar doimiy ravishda o'z xizmatlarini takomillashtirib boradi, foydalanuvchilarning fikr-mulohazalarini hisobga oladi va yangi ehtiyojlarga moslashadi. Bu jarayon kutubxonaning raqobatbardoshligini oshiradi va uning axborot xizmatlaridagi o'rnini mustahkamlaydi. Kelajakda kutubxonalar yanada ko'p funksiyalarni o'z ichiga olgan kompleks axborot markazlariga aylanishi mumkin. Ular axborot manbaidan tashqari, innovatsion texnologiyalar markazi, ta'lim va ilmiy-tadqiqot bazasi hamda madaniy-ma'rifiy muassasa sifatida faoliyat yuritadi.[5]

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, aqlli kutubxonalar axborot xizmatlarining kelajagi sifatida zamonaviy texnologiyalarni keng qo'llash orqali foydalanuvchilarga yanada sifatli, tezkor va individual xizmatlar taqdim etadi. Ular axborotga erkin va qulay kirishni ta'minlab, jamiyatning axborot madaniyatini rivojlantirishga katta hissa qo'shadi. Aqlli kutubxonalar nafaqat axborot manbai, balki ta'lim, ilmiy tadqiqot va madaniy-ma'rifiy markaz sifatida ham jamiyat hayotida muhim o'rin egallaydi. Shu bois, ularning rivojlanishi va kengayishi axborot xizmatlarining samaradorligini oshirish va zamonaviy jamiyat talablariga moslashishda muhim omil bo'lib qoladi. Bu esa o'z navbatida, axborot jamiyatining barqaror rivojlanishini ta'minlaydi va insonlarning bilim olish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayeva, S. (2021). "Axborot xavfsizligi va kutubxonalar". Toshkent: O'zbekiston Milliy Kutubxonasi Nashriyoti.
2. Karimov, J. (2020). "Raqamli kutubxonalar va ularning foydalanuvchilarga ta'siri". Toshkent: Fan va Texnologiya Nashriyoti.
3. Nazarov, T. (2019). "Sun'iy intellekt kutubxona xizmatlarida". Toshkent: Ilmiy Nashriyot Markazi.
4. Mamatqulov, R. (2018). "Kutubxona infratuzilmasini modernizatsiya qilish". Toshkent: Axborot Resurslari Nashriyoti.
5. Egamberdiyeva, D. (2017). "Axborot xizmatlarining rivojlanish istiqbollari". Toshkent: O'zbekiston Kutubxonachilik Jamiyati Nashriyoti.

6. Tursunov, A. (2020). "Axborot resurslarini boshqarish va raqamlashtirish". Toshkent: Innovatsion Ilmlar Nashriyoti.
7. Sultonova, F. (2019). "Kutubxona xizmatlarida innovatsion yondashuvlar". Toshkent: Raqamli Texnologiyalar Nashriyoti.